

תשעים שנה לתנועה העברית

מהות חדשה, אוטופית, במציאות האמריקנית*

מאת משה פלאי

1. שנים ראשונות: אידיאולוגיה ומציאות (מבוא וסקירה)

המרכז העברי באמריקה הוקם ב-1916 על רקע ניסיונות העבר שלא עלו יפה לאגד את האגודות העבריות הקיימות, שגילו פעילות תרבותית מסויימת, למסגרת ארגונית אחת, ולנוכח המאמצים להקים תנועה עברית עולמית באירופה. במידה מסויימת ראו את עצמם הזימים כממשיכי דרכם של פעילי התרבות העברית באירופה וכבוני נדבך נוסף בכותלה של הספרות העברית החדשה. יחד עם זאת, מלכתחילה שאפו מייסדי המרכז העברי ליצור מהות חדשה, כמעט אוטופית, במציאות האמריקנית. המשך וחיודש מהווים איפוא את שני ההיבטים, הנוגדים לכאורה, שהדריכו את המרכז העברי בחיפוש דרכו וזהותו.

שתי מגמות עיקריות הסתמנו בראשית דרכה של התנועה החדשה: מחד גיסא נעשה ניסיון להגדיר את זהותה של התנועה העברית החדשה ולקבוע את תווי האידיאולוגיה שלה. מאידך גיסא נעשה מאמץ ארגוני לתרגם את האידיאולוגיה לשפת המעשה. העתקת האידיאולוגיה לראליה דרשה התמודדות עם המציאות האמריקנית ופעולה ממשית ומיידית בבניית התשתית העברית.

האידיאולוגיה היתה אקלקטית במידה רבה ולא נשאה חותם אחד ויחיד ואף לא הוגדרה באופן מלא ומדוייק. משום כך נראו מיד נטיות אחדות בכיוונים שונים שביטאו את התלבטות המנהיגים אם להפנות את המשאבים המעטים לפעולות תרבות או לפעולות חינוך. הם התמודדו עם בעיית זהותה של תנועתם ולא נתחוו להם אם היא תנועה אליטיסטית של סופרים ומחנכים או תנועה עממית של עברים מן השורה. כמו כן התלבטו בשאלה אם המרכז העברי מהווה תנועה או שהינו ארגון. היו גם מתחים שנבעו מחשש של תחרות עם ארגונים קיימים, כאגודת 'אחיעזר' הוותיקה, שראשיה סברו כי היא-היא מהווה למעשה את ארגון-הגג המבוקש, או ההסתדרות הציונית, שערכה אף היא פעולות עבריות במסגרת מחלקת החינוך אשר הקימה.

עם זאת, מלכתחילה התברר ייחודה של התנועה העברית בשמשה פרום המאגד בקירבו אנשים בעלי

השקפות פוליטיות ודתיות שונות, שלא ישבו יחדיו כמעט בשום מסגרת אחרת, ושהמאחד אותם היא התרבות העברית.

מנהיגי התנועה נדרשו ליצור ולעצב את הממסד התרבותי והספרותי, ועשו מאמץ לאתר את הקהל היהודי שממנו יבואו החברים לתנועה הנוצרת. היה זה ארגון שפנה אל מיעוט בתוך מיעוט, ושצעד כנגד הזרם הרגיל והמקובל הן בחברה האמריקנית הכללית והן בחברה היהודית. האידיאל האמריקני של כור ההיתוך התקבל רק בחלקו כשהתרבות העברית משתדלת לשמור על יחודה בתרבות האמריקנית. המרכז העברי הרים על נס את קריאת התיגר כנגד הבערות ועם-הארצות ושאף להעלות את איכות התרבות היהודית האמריקנית ולחנך את יהודי אמריקה על ערכי מורשת היהדות. קהל היעד היה איפוא בלתי מוגדר והיה צורך להגדירו ולאתרו, ולקבוע את קישרי-הגומלין עימו.

בשלביה הראשונים נעזרה ההסתדרות העברית בכוחות הנהגה ציוניים ששהו זמנית בניו יורק לרגל המלחמה. המנהיגים הציוניים האלה הקנו לתנועה החדשה תנופה וחזון בכוח אישיותם הכאריזמטית והקשרים הארגוניים שלהם בתוך התנועה הציונית. הצהרת בלפור אף היא הפיחה תקוות לאומיות ותרבותיות כאחד בקרב העברים מקימי המרכז האמריקני. בחלוף האופוריה של הוועידה הראשונה, ובעקבותיה גם הוועידות האחרות בשנים הראשונות, חייבים היו פעילי התנועה להתמודד עם הבעיות היומיות של ארגון תרבותי יוצא דופן בחברה האמריקנית.

מראשית דרכו של המרכז העברי, נחוו מנהיגיו בתחושה חזקה של שליחות, והרגשת אחריות של נושאי הלפיד העברי. הם הכירו בעובדה שמרכז הכובד של יהדות העולם עובר לארה"ב וכי התנועה העברית, המקימה מרכז עברי באמריקה, היא חלק מתהליך זה, אף כי המרכז האמריקני מצטיין ביחודיות משלו. אך עם השנים, כשהתקוות הגדולות לא התגשמו כולן במציאות, חדר הספק אם אכן המרכז העברי הוא בר קיימא, ולעיתים אף נתגנבה נימת ייאוש ללב המנהיגים וְהוּגִים.

א. תוכנית-יסוד: חזות וחזון

ההסתדרות העברית לא נוצרה יש מאין - ואף לא קמה ביום אחד.

שנים רבות של פעילות תרבותית וספרותית בעברית של אגודות עבריות ושל יחידים, סופרים ועורכים בארה"ב, קדמו

להקמתה (ראה מאמרו של א. ר. מלאכי, "תולדות התנועה העברית באמריקה", **הגות עברית באמריקה**, ג', תל אביב, תשל"ד). כן קדמו לה כמה נסיונות שלא עלו יפה לאגד את האגודות השונות במסגרת ארגונית אחת (וראה על כך במאמרו של דניאל פרסקי, "בטרם נולדה ההסתדרות העברית", **הדואר**, שנה כ"ה, גל' י"א, ט"ז שבט, תשי"ו, 262-264). נסיונות להקים תנועה עברית עולמית נעשו גם באירופה בראשית המאה, כפי הנראה מסיפרו הגדול של אברהם לוינסון **התנועה העברית בגולה** (ורשה, תרצ"ה).

לאחר כל השנים הללו הוכשרה הקרקע לשידוד מערכות באגודות העבריות כתוצאה מהתפתחויות מורכבות של תנאים חברתיים-תרבותיים ונסיבות פוליטיות ביהדות אמריקה וביהדות העולמית. בא' סיוון תרע"ו (2 ביוני 1961) הופיע מנשר במדור 'התנועה הלאומית' ב**התורן**, שהודיע לציבור הרחב על ייסוד ההסתדרות עברית. כדלקמן:

התנועה הלאומית, יסוד ההסתדרות עברית

הרעיון לארגן את הכחות העבריים בארץ הזאת, שאליו התפללו טובי העברים זה כמה, יצא בימים האלה אל הפועל. נוסדה ההסתדרות עברית באמריקה.

עד עכשיו היו קיימות אגודות עבריות בודדות, מפוזרות ומפורדות ברחבי המדינה, שכל אחת מהן עובדת את עבודת ההפצה של הלשון העברית וספרותה על פי דרכה. ואם כי אגודות אלו הביאו ברכה במדה ידועה ללשונו וספרותה והכשירו את הרקע בשביל יצירת סביבה עברית, הנה מחוסר מרכז משפיע, אשר יאחד את כולן לשם עבודה כללית ומשותפת, לא נעשו לגורם ניכר בחיים היהודיים, ההסתדרות באה למלא את החסרון הזה.

מכאן ואילך תהיינה האגודות העבריות באמריקה מחוברות בקשר אמיץ אחד על ידי ההסתדרות הזאת, שתשמש להן מרכז, המאחד את כל הכוחות העבריים ומשתפם לשם עבודה כללית. לשם מטרה גדולה אחת.

ההסתדרות עבודתה היא על הארגון בלבד, אלא מתכוונת היא גם להכניס תוכן חדש בעבודה העברית. עד עכשיו הצטמצמה עבודתן של רוב האגודות בדבור העברי, בעריכת נשפים וכיוצא באלה. ההסתדרות יש לה מגמה יותר כוללת ומקיפה: הפצת התרבות העברית, הלשון העברית וספרותה. הרעיון העברי והמלה העברית החיה בין שדרות העם הרחבות.

תכנית ההסתדרות כוללת גם את עבודת החנוך העברי: יסוד בתי ספר, גני ילדים, בתי ספר למורים, שעורי ערב לגדולים, תמיכה בבתי הספר העברים המעולים, ארגון התלמידים והתלמידות של מוסדות החנוך ועוד.

פרוגרמת ההסתדרות מכילה סעיפים אחדים על דבר הפצת הספרות והעתונות העבריות וגם על דבר הכנסת ההשפעה העברית בכל ענפי החיים החברתיים היהודיים על ידי השתתפות אקטיבית בהם. [...]

מזכיר ההסתדרות הוא ק. ווייסמאן. הגזבר - נ. אהרנסון.

התורן, ג, גל' יד, א סיוון, תרט"ו, 14-15.

המנשר לא היה 'קול קורא' או הצהרה תגיגית, אלא הודעה לאקונית ומעשית למדי, שמטרתה להפיץ מידע. לא היה בו דבר על האידיאולוגיה של התנועה החדשה, או על זיקתה לתנועות העבריות באירופה. ההודעה הניחה, כנראה, כי

ההיבטים הללו ידועים או בלתי חשובים בשלב זה. נקודת המוצא היתה המציאות היהודית-האמריקנית: המנשר הכיר בקיומן של אגודות עבריות אחדות, אך הדגיש את הנקודה החשובה שהביאה למעשה להקמת ההסתדרות העברית: האגודות הללו היו "בודדות, מפוזרות ומפורדות ברחבי המדינה". ומשום כך הורגש הצורך בגוף שיאחד וירכז את המאמצים הנפרדים לפעולה אחת: [...] להפיץ את התרבות העברית, את הלשון והספרות, ואת האידיאולוגיה העברית -- מושג שעדיין דורש הבהרה -- "בין שדרות העם הרחבות".

מלכתחילה הסתמנה השאיפה לפרוץ דרך חדשה ולהתוות מטרה רבת-מעוף ותעוזה, אוטופית במידה לא מעטה: הדירה לתחום החינוך העברי לא רק מבחינה עיונית אלא מבחינה מעשית ומיידית. [...]

מנשר זה חשוב ביותר להבנת דרכה של ההסתדרות העברית באמריקה משום שמשקפות בו תוכניות-התשתית של התנועה העברית החדשה והכיוון שבחרה לעצמה. עם זאת מעידה מהות התוכנית על המנטליות של המתכננים, על ציפיותיהם ואולי גם על האפשרויות החזויות. יש להביא בחשבון, כי צפון סיכון מסויים בהתווית תוכנית בלתי ריאליסטית שאינה ניתנת לביצוע. התוצאה עלולה להביא לאכזבה מוחלטת ולאובדן כל תיקווה למימושה. [...]

אמריקה כמרכז עברי

מה הביא להיווצרותה של התנועה העברית דווקא באותה

עת?

אין כל ספק, ששנות הפעילות העברית באמריקה בשלהי המאה הי"ט ובראשית המאה הכ"י, וכן הנסיונות השונים עד אותו זמן להקים תנועה עברית מאוחדת היוו גורם מדרבן לחיפוש מסגרת חדשה וליצירת מציאות עברית מגובשת יותר. ווייטמאן דיווח כעבור שלושים שנה על פעילות עברית ענפה ברחוב היהודי בשנים שקדמו לתרע"ו ("בראשית", **הדואר**, שנה כ"ה, גל' י"א, ט"ז שבט, תשי"ו, 259). הכשלונות הקודמים דחפו אישים פעילים לנסות להקים מחדש תנועת-גג. התחזקות הציונות באמריקה ("הרעיון הלאומי" בלשון אותם ימים) חיזקה גם את התרבות העברית על אף מתחים כלשהם בין שתי האידיאולוגיות. כמו כן תרמה נוכחותם של מנהיגים ציוניים מארץ ישראל ומגרמניה, שעשו בניו-יורק בשנות המלחמה, לעידוד התרבות העברית, לגיבוש המסגרת הארגונית ולחיזוק המנהיגות העברית. הופעתם של שני שבועונים עבריים באותה שנה, תרע"ו (1916), בניו יורק, שיקפה את השינוי בהלוך הרוחות, ואף נתנה אפשרות ביטוי לשאיפות התנועה העברית. **התורן** החודשי הפך להיות שבועון, ו**העברי** עבר מברלין לניו יורק (מ. ליפסון, "שנה של עתונות עברית באמריקה", **העברי**, ז', גל' ב', י"ח טבת, תרע"ז, 10; דניאל פרסקי, "הספרות העברית באמריקה", **לוח אחיעבר**, א', תרע"ח, 76, 74). ההכרה, שהמרכז היהודי נמצא בתהליך מעבר מאירופה לארה"ב, ושיהדות אמריקה יכולה וחיבת לעמוד בראשות עצמה, הביאה לתסיסה כללית בחיים היהודיים באמריקה, ושימשה מנוף גם לפעילות העברית (השווה: "הוועידה העברית", **העברי**, ז', גל' ה', י" שבט, תרע"ז, 11).

מיהו שיזם את הגשמת הרעיון שריחף באוויר? מלאכי דיווח, שיוזם המפעל היה **קלמן ווייטמאן**, אך מלאכי לא ידע, למשל, "אם קשים היו חבלי-הלידה של ההסתדרות". לפי מיטב זיכרונו פעלו ווייטמאן ופרישברג בחודשים שלפני ייסוד ההסתדרות (לאחר פרסום המנשר?) בין האגודות העבריות וניסו למשוך אותן להצטרף להסתדרות העברית ("ההסתדרות העברית בתקופתה הראשונה", **הדואר**, שנה כ"ה, גל' י"א, ט"ז שבט, תשי"ו, 260). גם שרשפטיין מסר, שיוזם הרעיון היה ווייטמאן (**ארבעים שנה באמריקה**, תל אביב, תשט"ז, 181).

בשיקאגו, לימד בבית-המדרש למורים ובבית המידרש לרבנים של הסמינר התיאולוגי היהודי, ושימש לאחר שנים כמזכיר קרן מץ. היה מפעילי ההסתדרות העברית ובמשך השנים כתב מאמרים בענייני חינוך ובענייני דיומא, שנקבצו ונדפסו לאחר מותו ב**כתבי משה הלוי**, בהוצאת קרן מץ, בניו יורק.

במאמרו סקר הלוי את נסיונות העבר, שלא עלו יפה, ליסד הסתדרות עברית. כבר בתרס"ה (1905) הזמינה אגודת 'מפיצי שפת עבר', בעידוד הפדרציה הציונית, את כל האגודות העבריות בארה"ב לבוא ולהשתתף בייסוד "הסתדרות עברית כללית ולעבוד בכחות מאוחדים בעד תחיית שפתנו". לרגל כנס הוועידה השנתית של הפדרציה הציונית בפילדלפיה. [...]

הלוי דיווח, כי למרות הרושם הרב שעשתה הוועידה בתרס"ה על הקהל העברי בפילדלפיה וההחלטה להוציא רבעון עברי, לא הגיעו לידי תוצאות מעשיות, ו"ההסתדרות שנבראה באותו מעמד על רגל אחת, נתבטלה גם היא, מחוסר עניין ומחוסר כוחות פועלים בין האגודות שבערי השדה". הלוי הגיע למסקנה גגומה, ששיקפה נאמנה את המציאות, "כי עדיין לא עלה הדבר בידינו לברוא בארץ הזו תנועה עברית".

עניין מיוחד לנו בהסברו של הלוי משום מה נכשלו הנסיונות להקים תנועה עברית באמריקה עד אז. הוא לא נטה לאמץ את ההסברים המקובלים, שחזרו ונאמרו בפני כול, שהפעילים הקודמים לא כיוונו מעשיהם למטרה נעלה, או שתנאי אמריקה קשים מדי, חומריים מדי, או שאין חומר אנושי מתאים. הלוי הודה, כי יש בכך "קצת אמת", אך הוא עמד על נקודה עיקרית - שעתידיה כנראה לחזור ולצוץ בתקופות מאוחרות יותר - שהיא הסיבה העיקרית, לדעתו, לפרובלמטיקה העברית באמריקה. כבר בימי ראשית אלה הבחין סופר רגיש זה במתח מסויים בין מטרתה של התנועה הציונית ובין מטרתה של התנועה העברית.

עברית כערך וכבסיס לקיום היהדות

הוא ציין במאמרו, כי קיימת אומנם זיקה מובהקת ואף זהות בין השאיפה הלאומית לבין התנועה העברית המתבטאת בשימת הדגש בשתייהן על תחיית השפה. אך מגמתן המהותית של שתי התנועות אינה זהה, לדעתו. בעוד שהתחייה הלאומית רואה את העברית כאחד משלושת העיקרים ההכרחיים שלה (תחיית העם, תחיית הארץ ותחיית השפה), הרי שהעיקר של התרבות העברית חיוני לא רק ללאומיות אלא ליהדות כולה. התנועה העברית הדגישה איפוא את העברית כערך בפני עצמו. בלא העברית, טען הלוי בחוס, ינותק הקשר עם היהדות ההי-סטורית. מתוך אמונה בצורך לתקן את המצב, יצא הלוי בהכ-רזה: "כדי לקדם את פני הסכנה הזאת, הנשקפת ליהדות, ... צריכים היינו לברוא תנועה גדולה וכבירה, שתלחם נגד עם-הארצות, הפושטת כנגד בנשמת העם" (**התורן**, ג', ט"ו, ח' סיוון, תרע"ו, 3). תפיסתו מעלה איפוא את העברית לדרגה ערכית, המקבילה ללאומיות בהיותה עיקר ובסיס ליהדות כולה ולקיומה.

העמדת מטרה של דיבור עברי בלבד מחטיאה, לדעתו, את יעדה. צמצום הפניה אל הלאומיים אף הוא לא נראה בעיניו, כיוון שהקהל היהודי הרחב, שאינו ציוני בהכרח, צריך תיקון. הפניית המבט אל היהודי האמריקני לפחות לשורה הביאה את הלוי להציע לתנועה העברית החדשה לפעול במסגרות שלא היו מקובלות כל כך עד אותו פרק זמן: במסגרת בתי-הכנסת היהודיים (**התורן**, י"ז, כ"ב סיוון, תרע"ו, 4).

סוף יבוא

* פרק מתוך הספר **התרבות העברית באמריקה 1916-1995**, 80 שנות התרבות העברית בארה"ב, הנמצא בדפוס ועומד להופיע בקרוב.

ואילו ווייטמאן עצמו ציין, כי "הרעיון שעלה בדעת עברים אחדים (ובתוכם כותב השורות האלה), לאחר שלא מצאו סיפוק נפשי בעברית המסתפקת בהרצאות וחגיגות" ("בראשית", **הדואר**, שנה כ"ה, ג' י"א, ט"ז שבט, תש"ו, 259). אך באוטוביוגרפיה שנדפסה לאחר מותו כתב ווייטמאן בהדגשה: "אהבה זו [לעברית] עוררתני ליסד את ההסתדרות העברית באמריקה. כן, אני יסדתיה ולא אחר. הקימותי נגדי כמה מתנגדים וקנאים... ונתקלתי בכמה מעצורים וקשיים והצלחתי" ("קלמן ווייטמאן [קיצור אוטוביוגרפיה]", **הדואר**, שנה כ"ה, ג' ל"ח, ט' תשרי, תש"ז, 958-959). המהמורות והקשיים נבעו מאגודת 'אחיעזר', שווייטמאן נמנה עם חבריה, אשר ראתה בו מסיג גבולה. ואכן, כדי להתמודד עם התופעה החדשה, שינתה 'אחיעזר' עצמה את שמה ל'הסתדרות אחיעזר' והקימה לה סניפי משנה בניו יורק ומחוץ לה, כפי שדיווח פרסקי ("לתולדות ההסתדרות העברית", **עברי אנכי**, ניו יורק, תש"ח 267-269). אב. גולדברג טען, שראובן בריינין "יסד את ההסתדרות", אף כי ייתכן שהתכוון לומר, שגם הוא היה בין המייסדים ("עבודה ואמונה", **הדואר**, שנה ג', ג' כ"ז, י"א סיוון, תרפ"ד, 4-5).

הוועד הפועל המצומצם שיקף את ההנהגה העברית באותם ימים ראשונים. וששת חבריו היו נציגי האגודות העבריות הקיימות ויוזמי הרעיון, ורובם ככולם היו מחנכים עבריים: א. אוסטרובסקי היה מן המורים הצעירים שמת אחר כך בבית חולים צבאי בעת שירותו במלחמת העולם הראשונה; נחום אהרונסון היה מנהל תלמוד תורה 'תפארת ישראל' באיסט ניו יורק; מ. ברנשטיין, לימים מנהל הוצאת 'דברי בארץ ישראל'; ק. ווייטמאן, מחנך (ראה עליו בהמשך); מ. מושביצקי (משהביצקי), מורה ותיק בישיבת קראון הייטס, בברוקלין; ז. פרישברג, מחנך באמריקה; צ. שרפשטיין, מחנך (ראה עליו בהמשך); ש. שפירא, מראשי המחנכים בבתי הספר של פועלי ציון והפארבאנד ("בראשית", **הדואר**, שנה כ"ה, ג' י"א, ט"ז שבט, תש"ו, 259).

כעבור ארבעים שנה דיווח פרסקי, כי העסקים העבריים הוותיקים "לא נתנו לכתחילה אמן באפשרות קיומה של הסתדרות עברית ארצית בארה"ב, והתייחסו להקמתה בקצת אדישות". נסיונות העבר, שנשתיימו בכישלון, אף הם לא הועילו לניסיון זה - שהצליח, לדעת פרסקי. בנוסף לכך היו גורמים בתוך "ההסתדרות אחיעזר", החזקה והפעילה בכל אגודותינו" שראו בהסתדרותם "מעין מוסד מרכזי לכל סניפי התנועה העברית באמריקה -- ויהסתדרות' חדשה לשם מה?"... (דניאל פרסקי, "ועידת היסוד לפני ארבעים שנה", **הדואר**, שנה ל"ה, ג' ל"א, י"ג תמוז, תשט"ז, 608).

תוכנית יסוד ופרוגרמה זו עמדה בראש מעייניהם של מנהיגי התנועה העברית והוגי הדעות שבה, ועם גישושי בראשית אלה הם החלו לברר וללבן את מהותה ואופיה של התנועה החדשה ואת האידיאולוגיה שלה.

ב. בירור וליבון: מהות התנועה

שבוע לאחר מכן הכריזה מערכת **התורן** על ראשיתו של דיון ציבורי "לביור השאלה של סודר הכחות העבריים בארץ הזאת": לנוכח העלאת הרעיון לייסוד ההסתדרות העברית באמריקה (התורן, ג', ט"ו, ח' סיוון, תרע"ו, 2), והתחילה לפרסם סידרת מאמרים מאת משה הלוי תחת הכותרת 'התנועה העברית' (בגליונות ט"ו, י"ז, י"ח: נדפס גם בקובץ מאמריו **כתבי משה הלוי**, ניו יורק, תרצ"ז, קיי"ז-קל"ג).

משה הלוי: בחיפוש אחר אידיאולוגיה

משה הלוי (1881-1935) הגיע לארה"ב בגיל 17, סיים את חוק לימודיו באוניברסיטאות בניו-יורק, כיהן ברבנות

תשעים שנה לתנועה העברית

מהות חדשה, אוטופית, במציאות האמריקנית

מאת משה פלאי

(המשך מן הגליון הקודם)

'יום העברים': נסיון חדירה לציונות האמריקנית

שבועות אחדים לאחר הקמת ההסתדרות העברית נעשה ניסיון להעלות את הנושא העברי על סדר יומה של הציונות האמריקנית, וההזדמנות לכך היתה שוב - כבתרסייה - התכנסות הוועידה הציונית בפילדלפיה בראשית חודש תמוז תרע"ו (יולי 1916). הכוונה היתה להשתמש בהזדמנות זו לא רק כדי לדון באופן עיוני במעמדה של התרבות העברית באמריקה, אלא גם כדי להתחיל בפעולה ממשית לאירגון האגודות השונות, שנציגיהן נתבקשו להשתתף בוועידה, במסגרת ההסתדרות העברית.

זומנה ועדה מארגנת של מנהיגים ציוניים, סופרים ומחנכים, שחלקם שהו זמנית באמריקה לרגל המלחמה, בראשותו של הדי"ר שמריה לויך ובהשתתפות נציגי ההסתדרות הציונית. ביניהם היו ד. י. ברקוביץ, אב. גולדברג וד"ר ש. מ. מלמד, ונציגי ההסתדרות העברית: זאב פרישברג, ק. ווייטמאן ומ. ברנשטיין. כמו כן השתתפו הרבנים ברלין (לימים: בר-אילן) ופישמאן (מימון). הוועדה החליטה לקיים "יום העברים" במסגרת הוועידה הציונית, יום שיוקדש לדיונים בעברית - ועל העברית באמריקה. נקבעה תוכנית ההרצאות שיינשאו על ידי שמריה לויך ("התנועה העברית ומקומה בתחיה הלאומית"), בן-ציון מוסנזון (תחיית השפה העברית) וק. ווייטמאן (על התנועה העברית באמריקה וההסתדרות העברית).

הוועד המשותף פרסם הודעה בהתורן (ג', י"ז, כ"ב סיוון, תרע"ו, 14), ומתוכו למדים אנו לא רק על תוכנית "יום העברים", אלא גם על שאיפת ההסתדרות העברית הצעירה, אשרה התבטאה בהכרזות-סיסמאות, שלא תמיד התגשמו, כגון: "ביום זה יתגלה לפני כל היהדות האמריקנית כחה של התנועה העברית באמריקה ויוצעו האמצעים להגדילה, להרחיבה ולהביאה לידי מדרגה של תנועה עממית" (שם).

יום העברים! יום העברים!

לאנחות, לכתי ת"ת ולבתי-הספר!
כל היהודים ישתתפו

ב "יום העברים באמריקה"

ביום ג', ג תמוז תרע"ו [4 לחודש יולי 1916]

כיצד מישהתפיש ביום העברים:

- 11 שולחים צירים לאספה הגדולה העברית בפילדלפיה.
- 12 עורכים אספות עבריות בכל מקום ומקום.
- 13 עורכים אספות בשפות אחרות שבהן כבארים את ערכה של התנועה העברית בתחית הלאום.
- 14 כביעים את ההסתדרות ביום העברים לאספה הגדולה העברית בפילדלפיה.

האדריסה של יום העברים (למלגראמות):

עברים, פילדלפיה.

התורן ג', י"ז, כ"ב סיוון, תרע"ו

מודעה על "יום העברים" בשנת תרע"ו

במאמר המערכת של התורן באותו גיליון קידם העורך בברכה את החלטת הפדרציה הציונית לקיים את "יום העברים", וקרא לה "הצעד הממשי הראשון, שעשתה הפדרציה הציונית לטובת תרבותנו העברית מיום הווסדה... דבר זה ... מראה על התקרבות הציונות הרשמית באמריקה בפועל... אל הרעיון העברי" (שם, 15). [...]

האירוע המאורגן הראשון של התנועה העברית החדשה ביהדות האמריקנית הלאומית התקיים ביום ג', ארבעה ביולי, יום העצמאות האמריקני. לפי דיווחו של א. ש. א. (א. ש. אורלאנס [1893-1959], שהגיע לניו-יורק ב-1907, והיה מפעילי אגודת 'אחיעזר', פובליציסט ומסאי ממשותפי היום והתורן ולימים מסופרי הדואר, שמאמרו קובצו בסיפרו **משדה צופים**) בהתורן (גל' י"ט, ו' תמוז, תרע"ו, 9), השתתפו צירים מיוחדים מערים שונות, כל חברי הוועד הפועל של ההסתדרות העברית, כל צירי הוועידה, ואף אורחים רבים "מלאו את האולם הגדול" של מלון וואלטון בפילדלפיה. הכתב דיווח על ההרצאות (שהוזכרו לעיל), וציין לשבח את הרצאתו של הדי"ר בן-ציון מוסנזון (1878-1942), מנהל הגימנסיה הרצלית, שאף

תעודתה ותוכניה של ההסתדרות העברית --- בהסתמך על דבריו בימים העבריים --- וברוח מאמרו של הלוי.

ק. ווייטמאן: תעודה ותוכנית

קלמן ווייטמאן (1885? [1882-1946]) הגיע לארה"ב בתרס"ו (1906), לאחר שלמד באודיסה ושימש בהוראה בקיבו. מתרס"ח או תרס"ט (9-1908) עסק בהוראה עברית. היה פעיל בחינוך העברי ובתנועת פועלי ציון, והשתתף בכתיבה בהיום ובכתבי-עת עבריים וידיים, וביניהם הדואר, בנושאי חינוך, תרבות עברית ויהדות אמריקה, וכן חיבר סיפרי לימוד.

בהשוואה למנשר הקצר הנ"ל שפרסם ווייטמאן בראשית חודש סיוון בהתורן (גלי י"ד), ניכרת במכתבו זה תפיסה כלל אמריקנית של הרעיון העברי. הסתמנה בו השאיפה לתקן את החיים הרוחניים של היהדות האמריקנית, שנראו לכותב לקויים מחמת שני גורמים: רוח הטמיעה וההתבוללות ורוח הבערות.

ווייטמאן קלט את המסר של הלוי בדבר עם הארצות הפושה ביהדות האמריקנית ואימץ אותו כקריאת תיגר של התנועה החדשה. ניכרת היתה הדרישה למפות ולהגדיר את האידיאולוגיה של התנועה העברית תוך הרחבת גבולין. בחפשו סיסמאות ויעדים שיתאימו למצב הנרקם והולך, בא ווייטמאן ונפץ במה שהוא כינה "דגל התורה הישראלית במובנה היותר רחב ומקיף". האמביוואלנטיות של המושג 'התורה הישראלית' העיד על הצורך ליצור קואליציה רחבה של חוגים עבריים מכל גוני הקשת המפלגתית - מן הימין הדתי ועד השמאל החילוני. הכרה בצורך זה עתידה לאפיין את מאמצי התנועה בתקופות מאוחרות לגיוס מנהיגות מכל החוגים, שתביא בעקבותיה קהל רב-אנפין מתוך מגוון קשת הדיעות הפוליטיות והיריעה הרחבה של דרך-החיים הדתית בקרב היהדות האמריקנית.

הרחבת גבולין בתחום הציונות

התפיסה המרחיבה של התנועה הכירה בפוטנציאל הגלום בארגון תרבותי כהסתדרות העברית אשר יקיף חוגים שונים שלא יישבו יחדיו בשום מסגרת חברתית או פוליטית אחרת מחמת חילוקי הדעות שביניהם. מאידך גיסא, רעיון ההרחבה של התנועה כלל בחובו סכנה ליצירת מערכת ערטילאית, בלתי מוגדרת ומטושטשת, בעלת אידיאולוגיה פשרנית ובלתי ברורה.

כמדומה, שכדי לקדם פני רעה אפשרית מעין זו, דחתה ההסתדרות העברית את העמדה של הלוי שצידדה בשיתוף יסודות בלתי-ציוניים. ווייטמאן הדגיש במכתבו את "רעיון התחיה והגאולה" ואם היה איזה ספק למה התכוון, הסביר מיניה וביה: "הרעיון הציוני". מושג זה של גאולה, שבעבר היה מושג-קודש, אומץ עתה על ידי ההסתדרות העברית, כפי שאומץ על ידי הספרות העברית החדשה והתנועה הלאומית, כמושג חילוני לכל דבר.

מכתבו של ווייטמאן הסתיים בהתוויית תוכנית-פעולה לעשייה העברית, שעיקריה היו: חינוך באמצעות הפצת הלשון, הספרות והדיבור העברי; תמיכה במוסדות חינוך מעולים קיימים, וייסוד מוסדות חינוך חדשים: גני ילדים, בתי ספר וספריות; הקמת מוסדות לאומניות עבריות: לזימרה, ותיאטרון; השתלמות למבוגרים, ייסוד אגודות נוער; תמיכה בעיתונים עבריים ובהוצאה לאור, הוצאת עיתונים וספרים, והשתתפות בחיים הציבוריים.

(המשך יבוא)

הוא שהה בארה"ב בשנות מלחמת העולם הראשונה, על ש"דבריו הנאמרים בהברה הספרדית היפה נוסכים קסם על השומעים". העברית המדוברת בפייהם של העברים באמריקה בתקופה הראשונה, ושל זיקני העברים שהמשיכו בפעילותם עד שנות ה-50 וה-60, נהגתה בדרך כלל בהברה האשכנזית, בהתאם לגירסא דינקותא של המדבר. כמובן, היו יוצאים מן הכלל בין יוצאי הגימנסיות העבריות ובתי-הספר של 'תרבות' בפולין ובליטא. כך יש להבין את הערת הכתב על חיתוך הדיבור של מוסינזון, וכן את ההתעניינות בנושא המבטא בעברית בוועידה הראשונה של ההסתדרות העברית העתידה לבוא.

בין יתר המרצים, היה, כאמור, מזכיר ההסתדרות, קלמן ווייטמאן, שהרצה על התנועה העברית באמריקה - מושג שהתחיל לקנות לו שביטה בזיארגון של העברים - והציע את תוכנית הפעולה של הארגון החדש (תוכנית זאת נדפסה בהתורן בגליון שלאחריו, ראה בהמשך).

דיווחו זה של אורלאנס העלה לראשונה את שמו של דוד בן-גוריון (1886-1973), שעשה בשנים 1915-1917 בארה"ב, בהקשר עם אזכור שמויתיהם של ראשוני הפעילים בייסוד ההסתדרות העברית. הוא בירך כנציג 'פועלי ציון', בין יתר המברכים מטעם ארגונים שונים והקהילה המקומית. הוועידה החליטה להלכיד בוועד הקיים של ההסתדרות העברית עד מועד הוועידה העברית הבאה.

לעומת דיווחו החיובי והמתלהב כלשהו של אורלאנס, נמסר ממקור אחר (א. פ., בסיכום השנה הראשונה בהתורן, וראה בהמשך), כי "היום" הזה אמנם לא הצליח ביותר, ומסבות שונות נהפך והיה ליום קטנות; אולם לא המעשה עיקר כאן, אלא הכוונה, והכוונה בוודאי שהיתה רצויה". (התורן, ל', כ"ד אלול, תרע"ו, 8). [...]

שבועות אחדים לאחר מכן, בייג בתמוז תרע"ו, פירסם מזכיר ההסתדרות העברית, קלמן ווייטמאן, במכתב ארוך אל מערכת התורן (גלי כ', י"ג תמוז, תרע"ו, 14-13), קווים בדבר

תשעים שנה לתנועה העברית מהות חדשה, אוטופית, במציאות האמריקנית

מאת משה פלאי

(המשך מן הגליון הקודם)

התנועה העברית קושרת גורלה עם התנועה הלאומית

בטויה המלא בעברית" (שם).
על פי השילוש הלאומי המקובל: יעם, ארץ ושפה, שהעלה
בן-ציון מוסינזון בנאומו ביום העברים' בהקשר עם התנועה
העברית (התורן, ג', י"ט, ו' תמוז, תרע"ו, 9; וראה על כך לעיל),
ושנזכר במאמרו הנ"ל של משה הלוי (כתבי משה הלוי, קי"ט),
אל-נכון ברוח הספרות הלאומית של שלהי המאה הי"ט,
מזוהה הלאום היהודי עם השפה העברית כמהות אחת גם
בתפיסתו של מזכיר ההסתדרות העברית.

עם זאת, חזר ווייטמאן על טיעונו של משה הלוי, שבכוח
עשוייה התנועה העברית למשוך אליה חוגים שמעבר לתנועה
הלאומית, כחוגי ה"חרדים האדוקים" וחוגי "היהודים'
[הגרשיים במקור - אולי לשם קריאה כיאהודים] המתבו-
ללים". אלה גם אלה תומכים בשפה העברית - סבור הכותב.
בין אם היתה זו כוונה תמימה שנבעה מחוסר הבנה, או
משאלת-לב בלתי מציאותית - העובדה היא, שהתרבות
העברית לא הצליחה - ובדרך כלל אף לא ניסתה - לחרוג מעבר
לחוגים הלאומיים.

מלחמת השפות, או היידיש כמודל

בעל המאמר נדרש לדגם של תנועה מתחרה לתנועה
העברית - התנועה היידישית - כדי להביא ראייה ל"אמונה
בהצלחת העבודה העברית" - מושג מעניין שהושאל מהקשר
אחר - במציאות הארצישראלית. הוא נאחז בתופעה של
התפשטות השפה היידישית ותרבותה באמריקה, וטען, כי אף
שהיא "מולדת חוץ" ולדעתו אינה מספקת את צרכי ההמונים
היהודיים באמריקה, הצליחה התנועה היידישית בייסוד בתי-
ספר עבריים בכל רחבי הארץ. על אחת כמה וכמה, שעתידיה
התנועה העברית להצליח, שכן קיים יסוד עממי של בתי-הספר
העבריים בכל המדינה, והעברית היא "צורך חיי" ליהדות
אמריקה. טיעון מוזר זה שהיידיש אינה מספקת את צרכי
ההמונים, בא לשבר את האוזן העברית, ואולי אפשר לשמוע בו
הד כלשהו למלחמת השפות בארץ ישראל שנתיים קודם לכן.
מכל מקום, הכותב מודע לבן התחרות של התנועה העברית
באמריקה. הוא נעזר בתופעה תרבותית ולשונית זו כדי לשכנע
את קוראיו בדבר אפשרות הצלחתה של התנועה העברית
הצעירה. ווייטמאן הסביר את הצלחת היידיש "בשאיפתם
העצומה של האידישיסטים ובהאגרניה הרבה שלהם,
המתגברת על כל המכשולים" (התורן, ג', כ"ו, כ"ו אב, תרע"ו,
5). אך כנראה חתר ווייטמאן ליותר מכך. יש להניח, כי הוא
שאף להיעזר בדוגמה של היידיש באמריקה כמודל לחיקוי
וכגורם שעשוי לדרבן את פעילי התנועה העברית. הוא חזר על

קווי פעולה אלה נידונו בפירוט בסידרת מאמרים שפירסם
ווייטמאן בשם העט ק. ותיק בהתורן (ג', גל' כ"ו, כ"ו אב,
תרע"ו, 4-5: כ"ח, י' אלול, 4-6; ל', כ"ד אלול, 23-24) בשלהי
חודש אב וראשית אלול באותה שנה. במאמרים אלה, שנדפסו
תחת הכותרת 'ההסתדרות העברית', התחילה להסתמן
האידיאולוגיה של התנועה העברית, המחפשת את דרכה. כך
מפעם לפעם עלה וצף הצורך במודלים לשם חיקוי, אך המודל
האירופאי של 'תרבות' לא שימש ולא יכול היה אז לשמש
פרוטוטיפ למפעל העברי באמריקה, אף אם הוא הוזכר
בתקופה מאוחרת בהקשרים שונים, משום שלא היה קיים
'כתרבות'. 'תרבות' המזרח אירופאית נוצרה כאשר אגודת
'חובבי שפת עבר' ברוסיה שינתה את שמה ל'תרבות' ב-23
באפריל 1917. ואילו 'תרבות' בפולין הוקמה ביולי 1921 (וראה
מאמרי בנושא זה, התרבות העברית באמריקה: בחיפוש אחר
מודלים של תרבות", עם וספר [1995]). לא זו גם זו: סופרי
אמריקה החלו להתהדר בייחודה ובראשוניותה של אמריקה.
פרסקי, למשל, טען, שהתנועה העברית באמריקה היא
הוותיקה ("עתיקה") ביותר מכל אחרותיה בשאר ארצות
הגולה, והוא נסמך על האגודה הראשונה, 'שוחרי שפת עבר',
שהוקמה בניו יורק בשנת תר"ם ("בטרם נולדה ההסתדרות
העברית", הדואר, שנה כ"ה, גל' י"א, ט"ז שבט, תש"ו, 262).
עם זאת, ניתן להבחין בהיווצרותם של מתחים ראשוניים בדבר
כיוון דרכה של התנועה החדשה.

ממאמרו משתמע שוב ושוב, כי התנועה העברית קשרה
את גורלה עם התנועה הלאומית. אם נקבל את דבריו של ק.
ותיק כמאפיינים את מחשבת המנהיגות של ההסתדרות
העברית בראשית דרכה, כי אז ניווכח, שהתנועה העברית
ניסתה להתבסס על הישגיה של הציונות האמריקנית. המחבר
טען וניסה לשכנע - ואולי להשתכנע - "כי התנאים החיצוניים
כבר הוכשרו לעבודה עברית פוריה" (ק. ותיק, "ההסתדרות
העברית", התורן, ג', כ"ו, כ"ו אב, תרע"ו, 4). לדעתו, הוכשרו
'תנאים החיצוניים' בארה"ב משום ש"הרעיון הלאומי הולך
וכובש את הלבבות". והטיעון המעגלי נשלם בהיגד: "בכל
מקום, שיד הלאומיות מגיעה, הרי היא מוצאה לה סוף סוף את

הדגם היידי גם בהמשך המאמר (התורן, כ"ח, י" אלול, תרע"ו, 4).

תנועה עממית או תנועת אליטיסטית?

מתוך דבריו הסתמנה השאיפה לקבוע את התרבות העברית כתרבות העם בכללו ואת התנועה העברית כ"תנועה צבורית-עממית" (התורן, כ"ו, כ"ו אב, תרע"ו, 5). ככל שמודגש יסוד זה בראשית הדרך, כן מתחילים להיקבע קריטריונים להערכת הישגיה של התנועה העברית על פי הדרישות שהציבה לעצמה. ולאור הפעילות התרבותית העברית של עשור השנים הקודם, שצויין, כאמור, כפעולה של יחידים או של קבוצות בודדות, הרי שנראתה נטייה בכיוון שונה - לקראת מגמה ציבורית-עממית שהיקפה רחב יותר. המתח בין שתי הנטיות הללו - הנטייה המצמצמת וזו המרחיבה - עתיד לחזור ולהעסיק את הוגיה של התנועה העברית ופעיליה במשך שנים רבות, עד ימינו.

הדגשת החינוך העברי

כמחנך ראה ווייטמאן בחינוך העברי את עיקר פעולתה של התנועה העברית - במיוחד בתנאי אמריקה ובעיקר בערי השדה (התורן, כ"ח, י" אלול, תרע"ו, 4-5). הוא שאף ליצור בסיס עברי לאומי-ציוני ויהודי רחב למערכת החינוך היהודי-עברי באמריקה, שאינה דומה למתכונת הקיימת בארצות אחרות. מגמתו היתה להקנות לתלמידים את ערכי היהדות על מנת שיחיו חיים יהודיים מלאים. ההסתדרות העברית לא תיעשה על ידי פעילות זו לאגודת מורים מקצועית, כפי שטוענים המתנגדים לעיסוק זה, אלא תעמוד לימין המורה העברי ותאגדו מבחינה תרבותית עברית. ואכן, יש לומר, כי המורה העברי והמחנך העברי הרגיש קרבה רוחנית אל התנועה העברית בכל שנות פעילותה של ההסתדרות העברית ונמנה על שורותיה אם כמנהיג או כמשתתף מן השורה. עם זאת, במשך השנים נמתחה ביקורת חוזרת על רבים מן המורים, שפרנסתם

היתה על העברית, אך הם לא טרחו להצטרף באופן פעיל אל שורות ההסתדרות העברית.

בעל התוכנית התווה קווי יסוד להקמת מוסדות חינוך מתוקנים על פי הרוח הלאומית והעברית, והטעים את הצורך ביסוד בית ספר למורים עבריים (שם, 5), ואלן ההסתדרות העברית הפנתה את משאביה למטרה זו, כפי שנראה להלן. כחלק מתוכניות החינוך מנה ווייטמאן את הצורך לייסד תנועת נוער עברית, והביא לדוגמה את תנועת הנוער הציונית "יהודה הצעיר". תוכנית זו התגשמה רק כעבור עשרים שנה עם ייסודו של 'הנוער העברי' (ראה להלן), לאחר כמה וכמה נסיונות, שנחזרו ונישנו במשך השנים, ושהצליחו רק בחלקם, לפעולה עברית בקרב הנוער באוניברסיטאות.

וכן כלל המחבר בתוכנית החינוך השתלמות מבוגרים. עד אז קיימו האגודות העבריות הרצאות אקראיות, בלא סדר ושיטה. לדעתו של ווייטמאן, יש לערוך תוכנית הרצאות על פי שיטה מסוימת וקבועה ולהיעזר בספרות מקצועית גם בשפות זרות. כוונתו היתה לחינוך מבוגרים מאורגן ומסודר בנושאי התרבות והלשון.

הספרות, הספר ועם הספר

המחבר ראה את מטרתה הראשונה של ההסתדרות העברית להשיב את הספר העברי אל עם הספר. מבחינת קהל היעד הצטייר לעיניו של ווייטמאן קהל רחב ביותר, והוא נדרש לביטוי המכליל "המוני העברים באמריקה". (התורן, ל', כ"ד אלול, תרע"ו, 23), וכלל בהם את כל מי שנתחנך בעברית בנעוריו. אכן, מטרה נכבדה העמידו האבות-המייסדים של התנועה העברית המאורגנת לעצמם ולתנועתם: לגייס את כל מי שאי פעם למד עברית, ולמצוא גם קוראים עבריים חדשים. ווייטמאן היה מודע למציאות האמריקנית שאינה מעודדת תמיכה כספית של הציבור בהוצאה לאור - בניגוד לרוסיה, שאף בשנות פורענות הקימו בה העברים קרנות למו"לות עברית (שם).

סוף בגליון הבא

תשעים שנה לתנועה העברית

מהות חדשה, אוטופית, במציאות האמריקנית

מאת משה פלאי

(המשך מן הגליון הקודם)

גישה ריאליסטית למציאות האמריקנית

כדי לא לאחז את עיני קוראיו ושוחרי העברית, לא העלים מהם המחבר את הקושי הרב הצפוי לתנועה העברית החדשה במציאות האמריקנית. עם זאת, הוא טען, כי יש להציב מטרות רחוקות כלשהן כדי להשיג לפחות את חלקן. שאם לא כן תחזור התנועה העברית למצבן הקודם של האגודות שהסתפקו במועט והצליחו להגיע לפחות ממועט (שם, 24).

"אמנם אין לנו לשעשע את דמיונו בחזיונות-קסם, כי נצליח לברוא כאן באמריקה חיים עבריים שלמים, כי השפעתנו העברית תלך ותתפשט בכל מקצועות חיינו הרוחניים והתרבותיים", הוא כתב מתוך ראייה ריאליסטית של המציאות המקומית. חיים עבריים מלאים עשויים להיווצר רק בארץ ישראל. אך גם אם אי אפשר לברוא חיים עבריים שלמים, "הרי חובה עליהם לברוא, לכל הפחות, סביבה עברית כלשהי" (שם).

ומצב התנועה העברית ישוב לקדמותו, כמו שהיה לפני פרוץ המלחמה" (שם, 7).

ולמרות כל זה, מאזן ההישגים של התנועה הצעירה - בתפיסתו - הוא די מרשים: ההסתדרות מנתה כבר אז שמונה עשרה אגודות עבריות, מתוכן תשע בניו יורק ותשע בערי השדה. נערכה תוכנית פעולה לשנת תרע"ז ובמרכזה - ייסוד אגודות לצעירים וייסוד שיעורי ערב למבוגרים ועוד. המחבר ציין את אדישות הקהל הרחב ואף של יודעי עברית אמידים ובעלי יכולת, שלא נתנו יד למעשה העברי, וסיכם, כי יחידים הם-הם הנושאים בעול, "ואף אלו רובם עדיין אורחים באמריקה" (שם, 8).

סיכום הישגיה של התנועה בחודשיה הראשונים הסתמן גם מדיווחו של מזכיר ההסתדרות העברית, ק. ווייטמאן, בראשית שנת תרע"ז. הוא דיווח על תשע אגודות שהצטרפו להסתדרות העברית בניו-יורק והן: אחיעבר, אגודת ארץ ישראל, בני עם חי, עבריה, תרבותנו, מפיצי שפת עבר, אגודת המורים, ההסתדרות המורים, אגודת פועלי ציון עברית. תשע אגודות נוספות היו בערים אחרות. [...]

תרע"ו: סיכום שנה ראשונה

מה הביא לידי ראשית צמיחה זו דווקא באותה שעה - בתפיסתם של בני התקופה עצמם! התשובה לכך ניתנה במאמר מסכם על 'התנועה העברית בשנת תרע"ו' שהופיע כעבור חודשים אחדים, בשלהי שנת הפעילות הראשונה (על פי הלוח העברי) של ההסתדרות העברית.

"עד שלא שקעה שמשו של התנועה העברית בעולם הישן - בארץ ישראל ובארצות מזרח אירופה, זרחה בעולם החדש - באמריקה", כתב א. פ. [אהרון פרנקל] בפתיחת המאמר, וביטא את התחושה הכללית, שאל נכון הרי היא נכונה. "התנועה העברית באמריקה נבנתה בשנה האחרונה בחרבנה של התנועה הזאת בארץ ישראל ובאירופה. הארץ הזאת [אמריקה] משמשת בזמן ההוה אכסניה להרבה סופרים עבריים ועסקנים לאומיים מארץ ישראל ומאירופה, שהמאורעות מעבר לים הטילו לכאן. הסופרים והעסקנים האלה השפיעו שפע של ברכה על התפתחות הרעיון באמריקה... בעזרת אחדים מהם נוסדה גם כן 'ההסתדרות העברית באמריקה' בנוסף להוצאתם הקבועה של שני שבועונים עבריים, **העברי והתורן**" (התורן, ל', כ"ד אלול תרע"ו, 8).

חדשות תרבות:

מן המתרחש בתנועה העברית

התנועה הלאומית

החלטות 'ההסתדרות העברית'
להספיק [לספק] מדי חודש בחדשו ידיעות בדבר התנועה העברית אל העתונים הלאומיים בשלוש הלשונויות (עברית, זארגונית ואנגלית).
ושב מודיע מזכיר ההסתדרות, כי האגודה העברית 'עבריה' בסן-פרנציסקו, שנוסדה לא כבר, מונה כבר ארבעים חברים. (התורן, ל"ד, ז' מרחשוון, תרע"ז, 15).

הועידה הראשונה של ההסתדרות העברית באמריקה

הועידה הראשונה של ההסתדרות העברית באמריקה תהיה בימי 10, 11, 12. לחודש פברואר תרע"ז. תכנית הועידה תתפרסם באחד הגליונות הבאים (התורן, ל"ט, י"ג כסלו, תרע"ז, 14).

מחיי האגודות

- אגודת 'צעירי מפיצי שפת עבר' תתאסף במוצאי שבת, 16 דצמבר, באולם בית הספר העברי הלאומי..., ברונקס (התורן, מ', כ' כסליו, תרע"ז, 16).
- ביום הראשון הבא, 11 ליאנואר, ירצה מר דניאל פרסקי ב'אחיעבר' סניף א', 201 מזרח ברודביי, ניו יורק, על 'הומור העברי'... אורחים עבריים רצויים.
- במוצאי שבת, 17 ליאנואר, ירצה מר ש. ב. מקסימון ב'אחיעבר', סניף ב', 1200 שדרת פרוספקט, ברונקס, על "החנוך הדתי בבית הספר הכללי באמריקה" (התורן, מ"ב, כ"ז כסליו, תרע"ז, 16).